

Razvojni potencijali OPG-a Bošnjak

Tomas, Doris

Undergraduate thesis / Završni rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of agriculture / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Poljoprivredni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:151:460577>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-16**

Sveučilište Josipa Jurja
Strossmayera u Osijeku

**Fakultet
agrobiotehničkih
znanosti Osijek**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Faculty of Agrobiotechnical
Sciences Osijek - Repository of the Faculty of
Agrobiotechnical Sciences Osijek](#)

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJ

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

POLJOPRIVREDNI FAKULTET U OSIJEKU

Doris Tomas

Preddiplomski studij, Agroekonomika

RAZVOJNI POTENCIJALI OPG-A BOŠNJAK

Završni rad

Osijek, 2016.

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

POLJOPRIVREDNI FAKULTET U OSIJEKU

Doris Tomas

Preddiplomski studij, Agroekonomika

RAZVOJNI POTENCIJALI OPG-A BOŠNJAK

Završni rad

Povjerenstvo za obranu diplomskog rada:

1. izv.prof.dr.sc. Ljubica Ranogajec, predsjednik

2. izv.prof.dr.sc. Tihana Sudarić, mentor

3. izv.prof.dr.sc. Jadranka Deže, član

Osijek, 2016.

SADRŽAJ

1.	Uvod	1
2.	Nastanak i kretanje broja obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava	2
3.	Definicija obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava.....	3
3.1.	Elementi obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva	3
3.2.	Tipovi obiteljskih gospodarstava	4
3.2.1.	Tipovi obiteljskih gospodarstava prema veličini posjeda.....	4
3.2.2.	Tipovi gospodarstava prema socioekonomskom sastavu domaćinstava	5
3.3.	Nositelji i članovi obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava	6
3.4.	Djelatnosti obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava	6
3.5.	Upisnik obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava	7
4.	Struktura poljoprivrednih gospodarstava.....	8
4.1.	Organizacijski oblici poslovanja.....	8
4.2.	Dobna i spolna struktura	10
4.3.	Obrazovna struktura.....	12
5.	Izazovi i problemi poljoprivrednih gospodarstava	14
6.	Institucije potpore razvoju poljoprivrednih gospodarstava	16
7.	Primjena case study metode na OPG-u Bošnjak	18
7.1.	Proizvodna orijentacija OPG-a Bošnjak	20
7.2.	Financije i troškovi	22
7.3.	SWOT analiza OPG-a Bošnjak.....	22
7.4.	Planovi na OPG-u	25
8.	Zaključak	26
9.	Popis literature.....	27
10.	Sažetak.....	28
11.	Summary.....	29

12.	Prilozi.....	30
13.	Popis tablica.....	33
14.	Popis grafičkih prikaza	33
15.	Popis slika.....	33
	Temeljna dokumentacijska kartica	34

1. Uvod

Poljoprivreda spada među najstarije gospodarske djelatnosti kojima su se ljudi bavili kako bi zadovoljili osobne egzistencijalne potrebe. Poljoprivreda je primarna djelatnost svake zemlje sa glavnim i osnovnim ciljem osiguravanja hrane za stanovništvo. Ona proizvodi inpute za ostale grane gospodarstva, te na taj način utječe na proizvodnju, preradu, trgovinu, industriju, zaposlenost, odnosno na cjelokupno gospodarstvo zemlje. O njoj ovisi prvenstveno prehrambena industrija, industrija stočne hrane, tekstilna industrija, industrija nafte kao i ostale.

Poljoprivreda i poljoprivredna gospodarstva su jedan od ključnih elemenata napretka svake države. Poljoprivredno gospodarstvo predstavlja proizvodno gospodarsku jedinicu koja se bavi poljoprivredom, a djeluje kao trgovačko društvo, obrt ili zadruga ako je registrirano za obavljanje poljoprivredne djelatnosti te kao seljačko gospodarstvo ili obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo (Rajsman, 2013.). Obiteljska poljoprivredna gospodarstva su temeljni oblik organizacije poljoprivredne proizvodnje u Republici Hrvatskoj. Prema Upisniku poljoprivrednih gospodarstava u 2015. godini u Republici Hrvatskoj je zabilježeno 176 092 obiteljska poljoprivredna gospodarstva. Iako su u Hrvatskoj najzastupljenija mala i srednje velika obiteljska poljoprivredna gospodarstva, država ih u okviru dozvoljenih postupaka ne štiti dovoljno, te dolazi do njihovog propadanja.

Cilj rada je prikazati stanje obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava u Hrvatskoj te istražiti izazove i probleme s kojima se susreću, kao i mogućnosti njihovog opstanka i razvoja. U radu je istraženo obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo Bošnjak, s ciljem utvrđivanja potencijala i budućih pravaca razvoja.

U radu će se primijeniti primarni i sekundarni izvori podataka, te će se na osnovu anketnog upitnika i primjene case study metode uz odgovarajuću agroekonomsku analizu identificirati osnovna problematika razvoja sa prijedlozima i zaključcima.

2. Nastanak i kretanje broja obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava

Nastanak obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava veže se uz proces raspadanja feudalnog sustava sredinom 19. stoljeća. Tako nastala gospodarstva u Hrvatskoj posjeduju vrlo male zemljišne površine u usporedbi s takvim gospodarstvima u razvijenim zemljama. Iako obiteljsko gospodarstvo nije tako staro, u relativno kratkom razdoblju njegovog postojanja, oko 140 godina, proživjelo je velike promjene.

Tabličnim prikazom kretanja broja obiteljskih gospodarstava mogu se razlikovati dva glavna razdoblja.

Tablica 1. Kretanje broja obiteljskih gospodarstava (1900.-1991.)

Godina	Broj
1900.	407 000
1931.	569 000
1949.	670 000
1955.	667 000
1960.	653 000
1969.	615 000
1981.	569 000
1991.	534 000

Izvor: J. Defilippis: Obiteljska gospodarstva Hrvatske, 1993.

U prvom razdoblju, od nastajanja obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava do kraja drugog svjetskog rata (1949.), naglo se povećava broj gospodarstava. Broj obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava je uvećan za 263 000, odnosno za 64,6% (Defilippis, 1993). Nakon drugog svjetskog rata, u Hrvatskoj je osjetno pao broj obiteljskih gospodarstava, zbog pada broja poljoprivrednog i seoskog stanovništva. Kako je nakon drugog svjetskog rata nastupilo razdoblje elektrifikacije i industrijalizacije, hrvatsko je stanovništvo, kao i ostalo svjetsko stanovništvo, masovno prelazilo u nepoljoprivredne djelatnosti, napuštajući sela i odlazeći u gradove. Broj poljoprivrednih gospodarstava se za 31 godinu smanjio za 110 tisuća ili za 18%, iz čega se može zaključiti da je godišnje nestajalo oko 4 tisuće poljoprivrednih gospodarstava. (Mirčetić, 1999.)

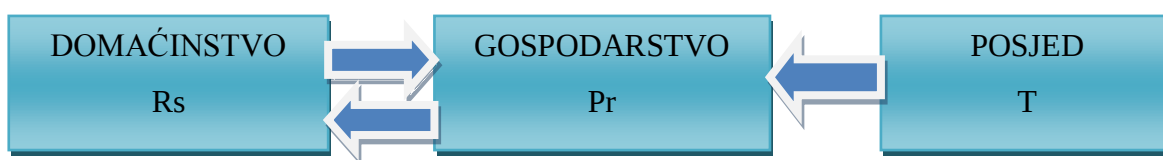
3. Definicija obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava

Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo definirano je Zakonom o poljoprivredi. Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo je fizička osoba ili skupina fizičkih osoba članova zajedničkog kućanstva, a temelji se na vlasništvu i upotrebi proizvodnih resursa u obavljanju poljoprivredne djelatnosti ili samo na upotrebi unajmljenih proizvodnih resursa u obavljanju poljoprivredne djelatnosti.¹

3.1. Elementi obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva

Prema Defilippisu (1993.) obiteljsko gospodarstvo sadrži tri bitna konstitutivna elementa, a to su: domaćinstvo, posjed-izvornost i gospodarstvo. Kućanstvo predstavlja zajednicu osoba koje žive zajedno te zajedno troše ostvarene prihode kako bi podmirili osnovne životne potrebe. Posjed-izvornost predstavlja vlasništvo nad zemljištem i drugim sredstvima potrebnim za proizvodnju. Gospodarstvo je u užem smislu prikazano kao proizvodna jedinica koja obuhvaća posjed i radnu snagu domaćinstva koje sudjeluje u proizvodnji.

Shematskim prikazom objašnjen je odnos tri osnovna elementa obiteljskog gospodarstva.

Slika 1. Odnosi unutar obiteljskog gospodarstva

Izvor: Defilippis: Obiteljska gospodarstva Hrvatske, 1993.

U svom elementarnom obliku, obiteljsko gospodarstvo je sastavljeno od domaćinstva koje svojom radnom snagom obrađuje svoj posjed. U odnosu domaćinstva i posjeda realizira se

¹ Dostupno na url: <http://www.zakon.hr/z/232/Zakon-o-poljoprivredi>

gospodarstvo, a proizvodnja koja iz tog odnosa proizlazi vraća se nazad u domaćinstvo kako bi se podmirile njegove prehrambene potrebe.

3.2. Tipovi obiteljskih gospodarstava

Obiteljska se gospodarstva, prema našoj i svjetskoj literaturi, svrstavaju u različite skupine, što govori da se koriste i različiti kriteriji pri njihovoj tipologiji. Gospodarstva u poljoprivredi čine veoma heterogenu skupinu, koju je moguće raščlaniti u skupine kao na primjer prema ekonomskoj snazi, prema proizvodnji na koju su orijentirana, prema intenzitetu ulaganja rada i kapitala u poljoprivrednu proizvodnju, prema dostignutom stupnju robnosti itd. Međutim, najčešće dvije tipologije poljoprivrednog gospodarstva su :

- klasifikacija gospodarstva prema veličini zemljišnog posjeda
- klasifikacija gospodarstva prema socioekonomskom sastavu njegovog domaćinstva

3.2.1. Tipovi obiteljskih gospodarstava prema veličini posjeda

Prema veličini posjeda obiteljska poljoprivredna gospodarstva možemo podijeliti na 4 skupine:

- 1. sitna (veličine do 1 ha)
- 2. mala (veličine od 1,1 do 3 ha)
- 3. srednja (veličine od 3,1 do 5 ha)
- 4. velika (veličine 5,2 i više ha)

Sitna gospodarstva su nastala najčešće podjelom većih gospodarstava na članove obitelji, odnosno u procesu nasljeđivanja. Dio ovog tipa gospodarstva nastao je i kao rezultat deagrarizacije, u kojem je stanovništvo koje je zaposleno u sekundarnim, tercijarnim i drugim djelatnostima prodavalo ili ustupalo dio svog zemljišta, što je dovelo do povećanja broja sitnih gospodarstava. Kod pojma sitnog gospodarstva riječ je najčešće o okućnicama i vrtovima u nepoljoprivrednim domaćinstvima, no i na njima je moguće solidno poslovanje.

Po socioekonomskoj strukturi mala gospodarstva su predzadnji stadij deagrarizacije. Proizvodna orijentacija koja je primjerena sitnim gospodarstvima također se primjenjuje i u ovom tipu gospodarstva, s tim da se proizvodnja može i proširiti na preradu, doradu i marketing svoje proizvodnje, preporučljivo u voćarstvu i vinogradarstvu.

Srednjih i velikih gospodarstava ima u približnom udjelu kao i sitnih i malih, ali je njihov udio u zemljišnim površinama puno veći. Velika gospodarstva imaju dvostruko veći udio u zemljišnim površinama. Smatra se da su ove dvije skupine, posebice velika gospodarstva najznačajnija za hrvatsku poljoprivredu.

3.2.2. Tipovi gospodarstava prema socioekonomskom sastavu domaćinstava

Socioekonomska tipologija definira skupine gospodarstava na temelju zaposlenosti aktivnih članova. Prema tome gospodarstva se mogu podijeliti na:

- 1. Čista poljoprivredna gospodarstva-svi aktivni članovi zaposleni isključivo na svom gospodarstvu
- 2. Mješovita poljoprivredna gospodarstva-u njima ima aktivnih članova obitelji koji su zaposleni i izvan gospodarstva kao i aktivnih članova koji rade isključivo na svom gospodarstvu
- 3. Nepoljoprivredna gospodarstva-svi aktivni članovi stalno zaposleni izvan poljoprivrednog gospodarstva
- 4. Gospodarstvo bez radne snage–nema radno aktivnih članova (staračka poljoprivredna gospodarstva)

U procesu deagrarizacije, zbog prelaska velikog broja ljudi iz poljoprivrede u neke druge djelatnosti, dolazi do smanjenja čistih i mješovitih poljoprivrednih gospodarstava i do velikog porasta nepoljoprivrednih gospodarstava. U okviru pojave promjene socioekonomske strukture većina gospodarstava prelazi u ruke nepoljoprivrednika. Iako oni na njima i dalje proizvode, to je najčešće za autokonzumne potrebe, bez većih ulaganje i prihvaćanja novih tehnologija. (Mirčetić, 1999.)

3.3. Nositelji i članovi obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava

Nositelj obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva je punoljetna osoba koja radi stalno ili povremeno na poljoprivrednom gospodarstvu te je odgovorna za njegovo poslovanje. Status nositelja OPG-a ne smeta mu u njegovim pravima da uz prihode od poljoprivrede prima još i plaću ili mirovinu. To se odnosi i na članove OPG-a.

Članovi seljačkog gospodarstva ili obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva su punoljetni članovi istog kućanstva koji imaju prebivalište na istoj adresi, a bave se stalno ili povremeno radom na gospodarstvu. Onaj član istog kućanstva koji se ne bavi ni povremeno radom na gospodarstvu, ne smatra se članom obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva.²

3.4. Djelatnosti obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava

Djelatnosti OPG-a mogu biti primarne, odnosno bavljenje poljoprivredom, i dopunske. Dopunske djelatnosti su djelatnosti usko povezane s poljoprivredom, a glavni zadatak im je omogućavanje boljeg korištenja proizvodnih kapaciteta te bolje korištenje rada članova OPG-a. Dohodak ostvaren dopunskim djelatnostima ne bi smio biti veći od dohotka ostvarenog od primarne poljoprivredne djelatnosti. Dopunske djelatnosti OPG-a bi mogle imati za posljedicu povećanje dohotka na OPG-ima te dodatno ostvarenje zaposlenosti.³

² Dostupno na url: <http://www.orkis.hr/Obiteljsko-poljoprivredno-gospodarstvo>

³ Dostupno na url: <http://www.orkis.hr/Obiteljsko-poljoprivredno-gospodarstvo>

3.5. Upisnik obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava

Ministarstvo poljoprivrede, ribarstva i ruralno razvoja nadležno je za Upisnik obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava, a poslove njegova vođenja obavlja Agencija za plaćanje u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju. Podaci o poljoprivrednim gospodarstvima uneseni u uredima državne uprave u županijama te u upravnom tijelu Grada Zagreba objedinjuju se u središnjoj bazi podataka o poljoprivrednim gospodarstvima u Ministarstvu poljoprivrede. Podaci iz baze podataka koriste se u provedbi mjera poljoprivredne politike te za potrebe vođenja statistike u Ministarstvu.

Upis u Upisnik poljoprivrednih gospodarstava obavezan je za:

- 1. poljoprivredna gospodarstva koja podnose zahtjev za državnu potporu
- 2. poljoprivredna gospodarstva koja prema posebnim propisima moraju biti registrirana u upisnicima, registrima ili evidencijama što ih vodi Ministarstvo poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja
- 3. OPG koja na tržištu prodaju vlastite poljoprivredne proizvode proizvedene na OPG-u

Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo koje nije upisano u Upisnik poljoprivrednih gospodarstava ne može tražiti državne poticaje te ne smije prodavati svoje proizvode proizvedene na OPG-u.

Agencija za plaćanje u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju izdaje iskaznicu OPG-a nositelju i članovima OPG-a. Nositelji, kao i članovi OPG-a, dužni su kod sebe imati tu iskaznicu prilikom prodaje vlastitih poljoprivrednih proizvoda, te ih dati na uvid kada to od njih zatraži zakonom ovlaštena osoba.⁴

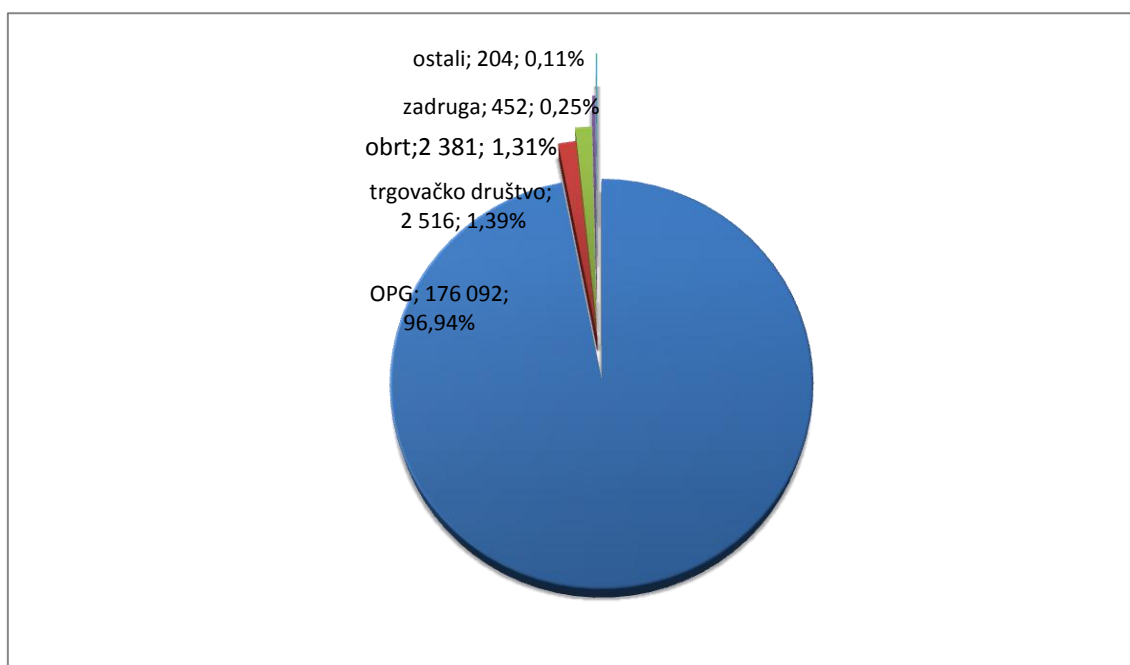
⁴ Dostupno na url: <http://www.orkis.hr/Obiteljsko-poljoprivredno-gospodarstvo>

4. Struktura poljoprivrednih gospodarstava

U ovom poglavlju razmatrat će se i analizirati važniji trendovi i stanje na obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima u Hrvatskoj. Prikazat će se broj i struktura poljoprivrednih gospodarstava te zastupljenost poljoprivrednih gospodarstava prema županijama. Nadalje, prikazat će se udio žena i muškaraca kao nositelja obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava, usporedno s dobnom strukturom te će se razraditi obrazovna struktura nositelja poljoprivrednih gospodarstava.

4.1. Organizacijski oblici poslovanja

Prema Upisniku poljoprivrednih gospodarstava u Hrvatskoj, poljoprivredna gospodarstva čine: obiteljska poljoprivredna gospodarstva, obrti, trgovačka društva, zadruge i ostali. Grafikonom koji slijedi prikazat će se udio poljoprivrednih gospodarstava u Hrvatskoj.

Grafikon 1. Tipologija poljoprivrednih gospodarstava u Republici Hrvatskoj, 2015. godina

Izvor: izrada autora prema Upisnik poljoprivrednih gospodarstava.

Iz grafikona se uočava da najveći udio u ukupnim poljoprivrednim gospodarstvima čine obiteljska poljoprivredna gospodarstva, kojih je prema Upisniku u 2015. godini čak 176 092, odnosno 96,94%. Prema ostalim organizacijskim oblicima u Upisniku je upisano 2516 trgovačkih društava (1,39%) te 2381 obrt (1,31%), a najmanji udio u poljoprivrednim gospodarstvima imaju zadruge kojih je 452 (0,25%) i ostali tipovi, njih 216 (0,11%).

Tablicom koja slijedi prikazat će se udio obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava u ukupnim poljoprivrednim gospodarstvima po županijama.

Tablica 2: Udio obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava u ukupnim poljoprivrednim gospodarstvima po županijama RH 2010. - 2014.

Županija	Ukupno poljoprivrednih gospodarstava	OPG	OPG (%)
Bjelovarsko-bilogorska	14.123	13.831	97,93
Brodsko-posavska	8.488	8.144	95,95
Dubrovačko-neretvanska	8.232	8.060	97,91
Grad Zagreb	5.840	5.470	93,66
Istarska	6.881	6.343	92,18
Karlovačka	6.531	6.369	97,52
Koprivničko-križevačka	12.394	12.147	98,00
Krapinsko-zagorska	8.694	8.490	97,65
Ličko-senjska	5.369	5.297	98,66
Međimurska	7.050	6.856	97,25
Osječko-baranjska	16.914	15.979	94,47
Požeško-slavonska	6.013	5.830	96,96
Primorsko-goranska	3.584	3.379	94,28
Sisačko-moslavačka	10.843	10.602	97,78
Splitsko-dalmatinska	15.314	15.030	98,15
Šibensko-kninska	6.958	6.837	98,26
Varaždinska	10.304	10.015	97,12
Virovitičko-podravska	9.363	9.028	96,42
Vukovarsko-srijemska	10.582	9.989	94,40
Zadarska	7.410	7.266	98,06
Zagrebačka	17.136	16.704	97,48
Ukupno	198.023	191.666	96,79

Izvor: izrada autora prema Upisnik poljoprivrednih gospodarstava

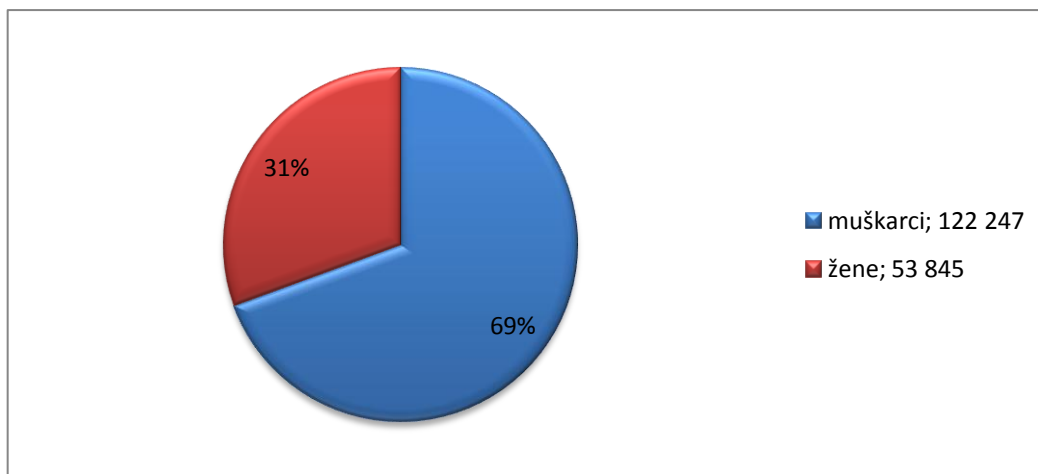
Iz prethodne tablice može se uočiti da je najviše poljoprivrednih gospodarstava, a isto tako i obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava, smješteno u Zagrebačkoj županiji koja broji čak 17 136 poljoprivrednih gospodarstava od kojih je 16 704 obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava. Iako je Osječko-baranjska županija po broju poljoprivrednih gospodarstava na drugom mjestu, po broju OPG-ova se nalazi tek na trećem mjestu. Drugo mjesto zauzela je Splitsko-dalmatinska županija. Na posljednjem mjestu po broju ukupnih poljoprivrednih gospodarstava i OPG-ova nalazi se Primorsko-goranska županija, a iznad nje je Ličko-senjska županija. Iako je Požeško-slavonska županija na teritoriju Slavonije, koja je najpoznatija po poljoprivredi, ona broji malo i poljoprivrednih gospodarstava i OPG-ova. Iz tablice se također može uočiti da obiteljska poljoprivredna gospodarstva čine 96,79% poljoprivrednih gospodarstava na državnoj razini., te da u svakoj županiji čine preko 90% poljoprivrednih gospodarstava. Najveći udio OPG-ova ima Ličko-senjska županija, čak 98,66%, a najmanji udio ima Istarska sa 92,18%.

4.2. Dobna i spolna struktura

Hrvatska je po udjelu mladih poljoprivrednika do 35 godina na 12. mjestu sa 6% u odnosu na ostale članice EU. To je ujedno i prosjek EU. Međutim, problem čini nepovoljan odnos poljoprivrednika starijih od 65 godina i mlađih od 35 godina, odnosno udio starijih koji je znatno veći od udjela mlađih poljoprivrednika.

Vlasnici poljoprivrednih gospodarstava u velikoj većini su muški članovi obitelji, a ista je situacija i s vlasništvom poljoprivrednog zemljišta. Pretpostavka je da je ruralno stanovništvo i dalje dominantno patrijarhalno.

Grafikonom i tablicom će se prikazati udio žena i muškaraca kao nositelja obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava te dobna struktura nositelja gospodarstava.

Grafikon 2: Broj obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava prema spolu nositelja

Izvor: izrada autora prema Upisnik poljoprivrednih gospodarstava

Prema podacima iz Upisnika poljoprivrednih gospodarstava iz grafikona se može utvrditi da je veći broj muškaraca nositelja obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava. U Hrvatskoj su 2015. godine 122 247 (69%) muškaraca bili nositelji obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva, dok je broj žena nositelja iznosio 57 815 (31%).

Tablica 3. Broj obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava s obzirom na godine

Godine nositelja	OPG
<=40	17 284
41-45	10 832
46-50	15 736
51-55	19 527
56-60	22 364
61-65	23 081
>65	64 429

Izvor: izrada autora prema Upisnik poljoprivrednih gospodarstava

Iz tablice se može uočiti kako je najveći broj nositelja obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava stariji od 65 godina. Iako je u tablici navedeno da je broj poljoprivrednih gospodarstava čiji su nositelji mlađi od 40 godina 17 284, taj broj se većinom odnosi na nositelje u dobi od 30 do 40 godina starosti, dok je broj nositelja mlađih od 30 godina izrazito mali, oko 6 500 poljoprivrednih gospodarstava.

4.3. Obrazovna struktura

U današnje vrijeme obrazovanje i cjeloživotno učenje se smatraju temeljem moderne poljoprivredne proizvodnje, iz razloga što poljoprivreda mora pratiti trendove razvoja industrije i održivog razvoja. Stoga je neophodno poticati edukaciju kvalitetnog kadra u sektoru poljoprivrede, budući da se vlastita proizvodnja hrane i samodostatnost smatraju temeljem i prioritetom razvoja svakoga društva.

Tablica 4. Obrazovna struktura na obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima

Stupanj obrazovanja	Fakultet	Nema podataka	Nezavršena osnovna škola	Osnovna škola	Srednja škola	Viša škola	Ukupno
Broj nositelja OPG-a u RH	4 328	54 317	14 301	43 603	52 096	4 608	173 253

Izvor: Agencija za plaćanje, 2015

U Republici Hrvatskoj samo 5% nositelja poljoprivrednih gospodarstava ima osnovno i puno poljoprivredno obrazovanje (izvor:EUROSTAT). Prema podacima Agencije za plaćanje iz 2015. može se uočiti kako najveći broj nositelja obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava ima završenu samo osnovnu ili srednju školu. Najmanje nositelja poljoprivrednih gospodarstava ima završen fakultet, što se većinom odnosi na mlađe generacije. Iz toga se može zaključiti da u ruralnim područjima vlada deficit visokoobrazovanog stanovništva. Također, današnje društvo i dalje karakterizira marginalizacija žena prilikom zapošljavanja, a osobito u ruralnim područjima. Srednjoškolsko obrazovanje ima najveći broj žena koje žive u ruralnom području (56,40%), a velik broj njih nije se u mogućnosti dodatno educirati, iako za to postoji želja. Navedeni podaci su pokazatelji da je neophodno poticati obrazovanje i rast kvalitete obrazovanja, podizati svijest o potrebi novih znanja i vještina, poticati zapošljavanje žena i mladih poljoprivrednika kako bi se poboljšao ruralni razvoj i održala konkurentnost.

Na temelju provedene analize zaključuje se da obiteljska poljoprivredna gospodarstva imaju najveći udio u ukupnim poljoprivrednim gospodarstvima. Posljednjih godina bilježe se statistički trendovi koji prikazuju smanjeni broj poljoprivrednih gospodarstava, zaposlenih u poljoprivredi, stočnih jedinica i drugog, iz razloga što država u okviru dozvoljenih postupaka ne štiti dovoljno mala i srednje velika poljoprivredna gospodarstva. Dosadašnje subvencije su uglavnom išle velikim gospodarstvima i tržišnim kompanijama, čime su povišene njihove stope rasta, koje su i prije bile visoke. Budući da su OPG-ovi temeljni oblik organizacije poljoprivredne proizvodnje u Republici Hrvatskoj, potrebno je usmjeriti razne mjere za njihov opstanak i razvoj. Izrazito je važno poduprijeti poljoprivrednike u Slavoniji, koja je najpoznatija po poljoprivredi i velikoj količini kvalitetnih poljoprivrednih površina, jer je u njoj zabilježen manji broj poljoprivrednih gospodarstava s obzirom na količine poljoprivrednih površina. Također se zaključuje da je najveći broj nositelja obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava muška populacija, i to većinom osobe starije od 45 godina, a najviše osobe starije od 65 godina. Razlozi mogu biti financijski, kao na primjer neprivačan iznos mirovine. Razlog može biti da ne postoji adekvatan nasljednik u obitelji. Poljoprivrednici zaposleni i izvan gospodarstva i na gospodarstvu (mješovita gospodarstva) koji kombiniraju potporu i plaću iz drugog sektora, ne žure prepustiti gospodarstvo mladim osobama. Također, kod starijih osoba postoji strah za opstanak gospodarstva ukoliko se upravljanje prepusti mlađim osobama. Broj aktivnih mladih poljoprivrednika je također smanjen jer se obrazovani mladi ljudi sele u gradove te tamo pronalaze svoje zaposlenje. Razlog toga su nepovoljni uvjeti za mlade osobe koje prvi puta ulaze u poljoprivredu, kao što su dostupnost zemljišta i kreditna sposobnost. Također, kod mnogih mladih osoba postoji negativna slika o poljoprivredi kao neprivačnoj djelatnosti, pri čemu se javlja nezainteresiranost da nastave proizvodnju ili odaberu poljoprivredu kao svoj profesionalni put. Izrazito je bitan poticaj mladih za bavljenje poljoprivrednom proizvodnjom jer mogu pridonijeti razvoju obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava svojim obrazovanjem te novim idejama i inovacijama.

5. Izazovi i problemi poljoprivrednih gospodarstava

Hrvatska obiteljska poljoprivredna gospodarstva bore se s mnogobrojnim problemima već dugi niz godina. Kao glavni problem može se navesti orijentacija države prema velikim sustavima proizvodnje, dok su se mala i srednja obiteljska gospodarstva zanemarivala. To je rezultiralo nestajanjem velikog djela obiteljskih gospodarstava s tržišta. Proporcionalno nestajanju obiteljskih gospodarstava, smanjuje se i proizvodnja hrane u Hrvatskoj. Od 2001. godine pa na dalje država se potpuno orijentirala na industrijsku proizvodnju hrane, na velike sustave u koje se investiralo i podupiralo različitim mjerama, s ciljem proizvodnje što više hrane u što kraćem vremenskom razdoblju.

Na poljoprivredu i poljoprivredna gospodarstva značajan utjecaj je imao i Zakon o državnoj potpori u poljoprivredi, ribarstvu i šumarstvu koji je prihvaćen 2002. godine i u kojem je određeno da se potpore daju samo gospodarstvima iznad određene veličine, gdje je minimum veličine bio prevelik za mala i srednja gospodarstva. U zemljama Europske unije potpora za istu namjenu se dijelila poljoprivrednicima s već od 0.3 ha zemlje, s time da je prosječna veličina posjeda u Hrvatskoj bila 4 ha, a u zemljama EU najčešće pet, šest pa i više puta veća. Navedeni zakon doveo je do prezaduživanja malih i srednjih gospodarstava koja su, u utrci za opstankom, željela forsiranim rastom ispuniti od države propisane kriterije. Kako se povećao interes za kupovinom zemljišta, tako se povećala i njegova cijena i tu je došlo do zaduživanja gospodarstava. Također, za provedbu državnih mjera povećala se i administracija, čije usluge i trošak padaju na teret proizvodnje. Sve je to u kratkom vremenu opteretilo proizvodnju srednjih i malih obiteljskih gospodarstava. Samo u govedarstvu i svinjogojstvu u razdoblju od 2001. do 2013. prestalo je uzgajati i proizvoditi 100 000 obiteljskih gospodarstava.

Današnje nepovoljno stanje u ruralnim područjima Republike Hrvatske, uz mala i nekonkurentna gospodarstva, karakteriziraju i razni drugi problemi kao što su rascjepkano poljoprivredno zemljište, male proizvodne parcele, ekstenzivnost i niska tehnološka razina proizvodnje, slaba produktivnost, velik broj staračkih gospodarstava itd.

Posljedice propadanja i nestajanja obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava uočljive su u čitavoj Hrvatskoj, a najviše u Slavoniji. Smanjena je proizvodnja domaće kvalitetne hrane, smanjeno je zapošljavanje i samozapošljavanje, izražena je depopulacija, veća su izdvajanja za socijalnu pomoć, odbacuje se kulturna i tradicijska baština itd.

Problemi koji prate hrvatsku poljoprivredu duži niz godina ulaskom u EU su se produbili i postaju sve veći teret. Organizacijska i strateška slabost državne uprave, tržišna nestabilnost, visoka nelikvidnost, visoka zaduženost, neadekvatna porezna i fiskalna politika, loša zemljišna politika, obrazovna neusklađenost s potrebama poljoprivrede, neki su od glavnih problema poljoprivrede u Hrvatskoj. Opasnost koja proizlazi iz nabrojanih problema očituje se u hrvatskoj prehrambenoj ovisnosti. Negativna bilanca hrane povećala se gotovo za 40 % od ulaska u EU. Veliki problem je što se najviše uvoze osnovne životne namirnice kao što su meso, mlijeko i kruh. Ulaskom u Eu nije zaustavljen pad OPG-a, nego je još više smanjena zasijanost površina žitaricama, smanjena je proizvodnja mlijeka, mesa, voća, povrća i općenito hrane. Uništavanjem domaće proizvodnje prerađivačka industrija ostaje bez izvora sirovina.

Neki od negativnih trendova mogli su se izbjeći da su se odluke i zakonodavni okviri usmjeravali na rast na europski način, odnosno prema načelima EU koja su usmjerena na potporu obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava, njihovog organskog rasta i razvoja, samodostatnosti u proizvodnji hrane usklađenoj s dobrobiti životinja, brizi o tlu i općenito o zaštiti okoliša.

6. Institucije potpore razvoju poljoprivrednih gospodarstava

Ulaskom Hrvatske u Europsku uniju 2013. godine Zajednička poljoprivredna politika Europske unije (ZPP EU) zamijenila je dotadašnji nacionalni sustav potpora u poljoprivredi. Preuzeto zakonodavstvo EU odnosi se na sva područja poljoprivredne politike, od proizvodnih standarda, potpore proizvodnji, mjera za regulaciju tržišta poljoprivrednih proizvoda pa do mjera potpora ruralnom razvoju. Dva su temeljna stupa ZPP EU. Prvi stup se odnosi na mjere tržišne politike i izravne potpore, a financira se iz Europskog fonda za jamstva u poljoprivredi, dok je drugi stup namijenjen projektima za ruralni razvoj koje financira Europski fond za ruralni razvoj.

Novi model izravnih potpora u poljoprivredi razlikuje se po tome što se dotadašnja isplata po hektaru podijelila na dva dijela-osnovno plaćanje i zeleno plaćanje. Uveden je program za mlade i male poljoprivrednike, proizvodno vezana potpora i izjednačavanje vrijednosti na plaćanja. Pravo na izravne potpore imaju aktivni poljoprivrednici-oni koji podnose zahtjev za poticaje, imaju najmanje jedan hektar površine i u okviru proizvodno vezane potpore poticaj po grlu od najmanje 760 kuna.

Temelj izravnih potpora je osnovno plaćanje koje se dodjeljuje na temelju prava na plaćanje koje se ostvaruje prihvatljivim poljoprivrednim zemljištem upisanim u ARKOD. Zeleno plaćanje je novi obvezni oblik poticaja koji se uvodi u obliku godišnjeg plaćanja po prihvatljivom hektaru. Ovom se potporom želi potaknuti održivi razvoj poljoprivrede. Proizvodno vezanom potporom žele se zaštititi osjetljivi sektori poljoprivredne proizvodnje. Od dosadašnjih specifičnih potpora ova potpora razlikuje se po tome što obuhvaća više sektora, ali se ne može isplaćivati po litri ili kilogramu proizvoda već po hektaru ili grlu. Nova kategorija su i mali poljoprivrednici, a to se odnosi na gospodarstva kojima se može isplatiti godišnji poticaj u iznosu od 200 do 1 250 eura ako se odluče sudjelovati u ovoj mjeri koja je izborna. Cilj ove mjere potpore za male poljoprivrednike je smanjivanje administrativnih troškova jer za gospodarstva ne podliježu kontroli višestruke sukladnosti. Također, još jedna nova potpora namijenjena je mladim poljoprivrednicima, onima koji nisu stariji od 40 godina i koji po prvi put osnivaju gospodarstvo kao nositelj ili su ga osnovali unatrag 5 godina prije 2015. Ključan element reforme ZPP EU je konvergencija,

odnosno izjednačavanje vrijednosti prava kojim će se postupno izjednačavati vrijednost prava na plaćanje svim poljoprivrednim gospodarstvima do 2019. godine.⁵

Programom IPARD definirano je 16 mjera kojima je cilj povećanje konkurentnosti hrvatske poljoprivrede, šumarstva i prerađivačke industrije, kao i unaprjeđenje radnih i životnih uvjeta ruralnog područja. Ipak, činjenica je da oko 80% obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava ne može iskoristiti ove mjere jer uvjeti natječaja ne odgovaraju njihovim profilima. Jedna od prvih prepreka je veličina poljoprivrednog gospodarstva i poljoprivredno zemljište u zakupu od najmanje 7 godina. Nadalje, na natječaj se mogu prijaviti samo gospodarstva koja imaju godišnje prihode veće od 6 000 eura ako su voćari i više od 8 000 eura za ostale proizvodnje. Više od 80% obiteljskih gospodarstava RH ima prihod manji od 8 000 eura godišnje iz čega se da zaključiti da je ova mjera namijenjena velikim gospodarstvima. To se također može zaključiti i po uvjetu da svi koji se prijave na natječaj moraju imati najmanje 20 bodova, a za mala poljoprivredna gospodarstva taj broj je teško dostižan. (Rupčić, 2015.)

U Hrvatskoj i dalje najviše potpora odlazi velikim gospodarstvima, za razliku od Europske unije gdje se potpore usmjeravaju na obiteljska gospodarstva. Kada bi se ove potpore prilagodile i usmjerile prema obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima to bi spriječilo njihovo propadanje i pomoglo bi razvoju poljoprivrede, a i ukupnog gospodarstva.

⁵ Dostupno na url: <http://www.politikaplus.com/novost/107505/Od-1.-sijecnja-2015.-novi-model-izravnih-placanja-u-poljoprivredi>

7. Primjena case study metode na OPG-u Bošnjak

Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo Bošnjak nalazi se u Habjanovcima, u općini Bizovac koja spada pod Osječko-baranjsku županiju. OPG je osnovan 2003. godine, kada ga je kao naslijeđe preuzeo Vlado Bošnjak, nositelj OPG-a. Drugi član OPG-a je supruga Sonja Bošnjak. Osim članova OPG-a, u radu na poljoprivrednom gospodarstvu pomažu i njihova djeca, koja se još uvijek školuju, a njih ima četvero. OPG je upisan u Upisnik obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava i nalazi se u sustavu PDV-a.

Poljoprivredno gospodarstvo se dugi niz godina bavi ratarskom i stočarskom proizvodnjom. Gospodarstvo raspolaže s otprilike 40 hektara zemljišta, od čega je 30 hektara u vlasništvu gospodarstva dok je 10 hektara u zakupu. Do prošle godine gospodarstvo je imalo u svom vlasništvu 70 ha zemlje, međutim, zbog potrebe za suvremenijom mehanizacijom i nedostatka novčanih sredstava za kupovinu iste, odlučili su se na prodaju zemljišta. Veliki problem za poljoprivredno gospodarstvo predstavlja rascjepkanost zemljišta na otprilike 20 parcela veličine od pola jutra pa do 10 jutara. Na zemljišnim površinama OPG proizvodi žitarice i uljarice, kao i djetelinu za stočnu hranu. Od objekata za stočarsku proizvodnju OPG posjeduje 3 staje za uzgoj goveda, kapaciteta 10, 10 i 7 vezova, tovilište za junad kapaciteta 44 vezova, manje objekte za uzgoj svinja te pomoćne objekte za skladištenje hrane i ostalih potrebnih materijala za proizvodnju.

Slika 2. Smještajni objekti na gospodarstvu

Izvor: vlastita fotografija

OPG Bošnjak posjeduje gotovo svu potrebnu mehanizaciju za obavljanje proizvodnih procesa. U vlasništvu imaju dva traktora, bager, priključke za obradu tla, priključke za primjenu zaštitnih sredstava i gnojidbe, priključke za berbu kao i opremu za transport. Od priključaka za obradu tla posjeduju plugove, tanjuraču, rotodrljaču, rotofrezu, sjetvospremač te sijačicu. Primjena zaštite bilja se obavlja prskalicom, dok za gnojidbu koriste rasipač umjetnog gnojiva te rasipač za stajnjak, a posjeduju i cisternu za odvoz gnojnice. Od opreme za berbu i sakupljanje posjeduju berač za kukuruz, sakupljač sijena, kompresor za baliranje te prikolice za transport. Posjedovanje opreme za obradu, preradu i transport omogućuje OPG-u Bošnjak i obavljanje dodatnih usluga na drugim gospodarstvima, kao što su oranje, obrada vrtova, baliranje te transport, a moguće je i iznajmljivanje opreme. Međutim, posjedovanjem mehanizacije stvaraju se i troškovi. Najveći trošak kod mehanizacije OPG-u predstavlja gorivo, čija je cijena, iako sufinancirana od države, i dalje velika kada se uzme u obzir potrošena količina. Također, postoji i trošak amortizacije strojeva, kao i troškovi popravka mehanizacije. OPG u svom vlasništvu nema kombajn, pa je potrebno unajmiti usluge kombajniranja, koje su izrazito skupe, otprilike 400 kuna po jutru za vršenje.

Slika 3: Poljoprivredna mehanizacija na gospodarstvu

Izvor:vlastita fotografija

Na slici 3 je prikazan dio opreme za obradu tla, berbu i transport.

7.1. Proizvodna orijentacija OPG-a Bošnjak

Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo Bošnjak bavi se ratarskom i stočarskom proizvodnjom. Stočarska proizvodnja je orijentirana na uzgoj goveda i svinja. Na gospodarstvu je trenutno u uzgoju 9 komada goveda pasmine Holstein, od čega su 4 krave za proizvodnju mlijeka, 3 junice za priplod te 2 podmlatka. Na početku godine su imali i 30 komada uzgojenih junaca koje su prodali. Na OPG-u Bošnjak se prije uzgajalo više goveda. U prijašnjim godinama OPG je bilo orijentirano na proizvodnju mlijeka. Uzgajali su prosječno 20 krava za proizvodnju mlijeka, a otkupljivači su im bili Dukat i Meggle. Međutim, kao i brojne druge proizvođače mlijeka, i njih je oštetila pojava aflatoksina koja se dogodila 2013. godine kada se u mlijeku pronašla količina aflatoksina koja je iznad granice dopuštene. Posljedica toga je prestanak otkupa mlijeka od firme Dukat s kojom su tada surađivali. Zbog nemogućnosti prodaje mlijeka, OPG je moralo smanjiti veličinu stada i prebaciti se na drugu liniju proizvodnje pa im je sada glavni proizvod meso. Iako OPG ima izgrađeno tovište za junad kapaciteta 44 vezova, taj se objekt ne iskorištava u potpunosti. Prijašnjih godina uzgajalo se u prosjeku 40 komada junadi, dok se prošle godine uzgojilo 30. Razlog tome je nemogućnost prodaje, odnosno neorganizirani otkup junadi i mesa. OPG uzgaja i svinje pasmina Durok i Landras, koje karakterizira mesnatost, te dobra tovnost i klaonička sposobnost. Na gospodarstvu se trenutno uzgaja 20 komada svinja, od čega je 1 krmača, jedna nazimica, 8 tovljenika te 9 prasaca. Većina hrane za životinje se proizvodi na OPG-u, kao što je prekrupa, silaža, sjenaža, sijeno i djetelina, ali se mora kupovati i dodatna stočna hrana čija je cijena na tržištu znatno porasla.

Ratarska proizvodnja na OPG-u Bošnjak orijentirana je na proizvodnju žitarica, najviše pšenice, ječma i kukuruza, te na proizvodnju uljarica, odnosno soje, suncokreta i uljane repice. Sva proizvodnja je konvencionalna. Skoro svu potrebitu mehanizaciju posjeduju u svom vlasništvu, osim kombajna pa je zato potrebno unajmiti usluge kombajniranja za vrijeme žetve. Dobavljači repromaterijala, sredstva za zaštitu bilja te mineralnog gnojiva su Žito i Petrokemija Kutina. OPG je prilagođen zakonu o nitratnoj direktivi te imaju izgrađenu lagunu za odlaganje stajnjaka, koji se kasnije odvozi na polja i vrši se gnojidba. Kupci njihovih ratarskih proizvoda su Žito, kombinat Valpovo te ostali nakupci. Iako se broj kupaca povećao, cijene otkupa zadnjih godina su izrazito loše. Ove godine je kukuruz jako dobro urodio te se nadaju dobrim cijenama otkupa.

Uz meso, žitarice i uljarice kao glavne proizvode, OPG Bošnjak proizvodi i dodatne proizvode kao što su mlijeko, djetelina, sijeno te usluge obrade tla, baliranja i transporta.

Slika 4: Stočarska proizvodnja na gospodarstvu

Izvor: vlastita fotografija

Na slici možemo vidjeti stočarsku proizvodnju na gospodarstvu koja je orijentirana na uzgoj goveda i svinja.

Slika 5: Hrana za životinje

Izvor: vlastita fotografija

Na slici je prikazana silaža i sijeno koji se koriste za hranidbu životinja, a proizvodi se na gospodarstvu.

7.2. Financije i troškovi

Knjigovodstvene obveze na OPG-u vodi knjigovođa kojeg plaćaju, a financijama upravlja nositelj OPG-a Vlado Bošnjak. Iznos potpore koju je OPG ove godine ostvario prema modelu osnovnog plaćanja iznosi 75 000 kn. Prosječni mjesečni promet OPG-a ne pokriva troškove proizvodnje, režija i izdataka. Najveći trošak predstavljaju gorivo, repromaterijal, hrana te režije od kojih je najveći trošak voda. U uzgoju goveda i svinja potrebne su velike količine vode pa su i računi za vodu visoki, oko 1 000 kuna mjesečno. Također, tu su i troškovi veterinara, amortizacije strojeva, popravak strojeva, izdaci za porez, za zdravstveno osiguranje, rate kredita i dr. OPG je prošlogodišnje poslovanje završilo ni s dobiti ni s gubitkom, odnosno na nuli, s time da su morali prodati dio zemljišta kako bi podmirili gubitak i završili poslovanje s nulom. Ove godine situacija za sada nije bolja u odnosu na prošlu godinu, ali se nadaju da ju neće završiti s gubitkom.

7.3. SWOT analiza OPG-a Bošnjak

SWOT analiza predstavlja važan dio analitičkog procesa svakog projekta jer pruža informacije o organizaciji i projektnom timu. Ova metoda se često primjenjuje jer je jednostavna i omogućuje kvalitetno strateško planiranje razvoja projekata i samih organizacija. Pomaže da se rad organizacije sagleda iz različitih perspektiva.

U nazivu SWOT analize nalaze se četiri kategorije informacija koje se analiziraju, a to su:

- S- strenghts (snaga)
- W-weaknesess (slabosti)
- O-opportunities (mogućnosti)
- T-threats (prijetnje)

Važan segment analize je i kvalitetna usporedba s konkurencijom kako bi se precizno ocijenila sadašnja pozicija organizacije. Koristi SWOT analize u pripremi i provedbi projekta su višestruke, s time da je u svakom projektu ona temelj na kojemu se grade daljnje aktivnosti i postižu rezultati uz efikasnu uporabu resursa.⁶

⁶ Dostupno na url: <http://www.eu-projekti.info/sto-je-swot-analiza>

U sljedećoj tablici će biti prikazana SWOT analiza obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva Bošnjak, odnosno snage, slabosti, mogućnosti i prijetnje na gospodarstvu.

Tablica 5. SWOT analiza OPG-a Bošnjak

Snage	Slabosti
-proizvodnja osnovnih životnih namirnica-mesa i mlijeka -proizvodnja osnovnih potrebnih žitarica i uljarica-pšenice, ječma, kukuruza, suncokreta, soje, uljane repice -zemljište i objekti u vlasništvu OPG-a -vlastita poljoprivredna mehanizacija -proizvodnja stočne hrane na OPG-u -visoki prinosi u ratarstvu -diverzificiranost u proizvodnji -tržišno orijentirana proizvodnja -suradnja sa Žitom i kombinatom Valpovo kao otkupcima -proizvodnja i prodaja dodatnih proizvoda-sijeno, djetelina -dodatne usluge obrade tla, baliranja i transporta	-rascjepkanost zemljišta što uzrokuje problem s transportom poljoprivredne mehanizacije i opreme te same berbe i prijevoza robe -visoki troškovi proizvodnje-repromaterijal, gorivo i režije -otplaćivanje kredita -država i dobavljači imaju svoja potraživanja koja i prisilno naplaćuju, a OPG svoje proizvode i usluge teško naplati -slab plasman proizvoda -neiskorištenost proizvodnog kapaciteta
Mogućnosti	Prijetnje
-državne potpore -veće tržište ulaskom u EU -EU fondovi i mjere ruralnog razvoja -organiziranje i zajedničko nastupanje lokalnih proizvođača	-prevelik uvoz mesa i mlijeka -nepostojanje državnog otkupa mesa -niska otkupna cijena žitarica i uljarica -nemogućnost plasmana proizvoda na veće područje -nerazvijena tržišna infrastruktura za poljoprivredne proizvode (skladišta, hladnjače, distributivni centri) -nedostatak državnog interesa, potpore i poticaja za razvoj kontinentalnog dijela zemlje -razne iznenadne bolesti -vremenski uvjeti i klimatske promjene

Izvor: vlastita izrada na osnovi case study metode

Podaci iz SWOT analize pokazuju da OPG Bošnjak ima puno prednosti u svojoj proizvodnji iako su prijetnje iz okoline velike. OPG ima velike kapacitete za proizvodnju i u stočarstvu i u ratarstvu. Od vlastitog zemljišta, vlastitih objekata pa do vlastite mehanizacije i proizvodnje hrane. Kada bi im se to omogućilo, mogli bi te kapacitete iskoristiti u potpunosti te vratiti proizvodnju u prijašnje stanje pa čak i proširiti proizvodnju. Međutim, zakonska regulativa, nestabilnost tržišta, smanjene cijene otkupa proizvoda s gospodarstva, nemogućnost plasiranja proizvoda, povećanje cijene repromaterijala i sredstava za proizvodnju te razne druge prijetnje im to onemogućavaju.

Najveći problem na OPG-u Bošnjak je nemogućnost plasmana proizvoda. Žitarice i uljarice se otkupljuju po niskim cijenama, dok za meso ne postoji siguran otkup, odnosno može doći do loših iskustava s prodajom raznim trgovcima, gdje nema sigurnosti naplate, a robu je često potrebno dati ranije. U takvoj situaciji se ove godine našao i gospodin Bošnjak pri prodaji uzgojenih junadi, gdje mu novac još uvijek nije isplaćen.

Glavnu ulogu u oporavku poljoprivrednih gospodarstava ima država, te lokalne zajednice, koji se trebaju organizirati, utvrditi vlastite uvjete, mogućnosti i potrebe, te ostvariti aktivan pristup i odgovarajuća rješenja kako bi se lokalna poljoprivredna proizvodnja restrukturirala, organizirala i prilagodila potrebama vremena. Takvom organizacijom može se globalnom tržištu ponuditi autohtone proizvode, koji će biti prepoznatljivi i konkurentni svojom kvalitetom i cijenom. Da bi se osigurali uvjeti za održavanje i razvoj poljoprivredne proizvodnje, a naročito kada se radi o poljoprivrednim gospodarstvima kao OPG-u Bošnjak koji nemaju uvjete za samostalno nastupanje na tržištu i koji su izloženi promjenama ponude i potražnje, potrebno je razviti odgovarajuće kapacitete u kojima će se omogućiti preuzimanje proizvoda od lokalnih proizvođača, skladištenje, dorada, prerada, otprema te formiranje finalnih proizvoda koji se mogu organizirano plasirati na tržištu. Na taj način uspostavlja se lokalno tržište te se lokalnim proizvođačima osiguravaju uvjeti i za planiranje i plasman proizvodnje na njihovim gospodarstvima. Tako ne bi bili izloženi potraživanjima tržišta i nelojalnoj konkurenciji, te bi mogli ulagati u unaprjeđivanje i proširivanje proizvodnje. Isto tako bi se trebalo poticati organiziranje i povezivanje lokalnih poljoprivrednika, u cilju razvoja izvornih zadružnih oblika u kojima je moguće uspostaviti realne uvjete za dugoročan razvoj njihove konkurentnosti.

7.4. Planovi na OPG-u

Budući da se bave poljoprivredom cijeli život, te im je to glavni i jedini izvor prihoda, gospodin Vlado i njegova supruga Sonja ne planiraju zatvoriti OPG i prestati s poljoprivrednom proizvodnjom. Nadaju se da će se stanje u državi i na tržištu promijeniti, da će se uvidjeti problemi malih poljoprivrednika te da će se država usmjeriti na njihov razvoj. Usmjeravanje potpora i sredstava na mala gospodarstva, te reguliranje programa ruralnog razvoja kako bi i mala i srednja obiteljska gospodarstva mogla povući potpore iz EU fondova, kao i sama organizacija tržišta i cijena u državi uvelike bi omogućila poboljšanje stanja na OPG-u Bošnjak. Tada bi mogli ostvariti planove o povećanju i proširenju proizvodnje, kao i o većoj raznolikosti proizvoda.

8. Zaključak

Mali gospodarski subjekti su značajni za svako gospodarstvo, a njihova važnost se u razvijenim zemljama prepoznaje u njihovom velikom udjelu i visokom udjelu zaposlenosti na njima. Obiteljska poljoprivredna gospodarstva su temeljni oblik organizacije poljoprivredne proizvodnje u Republici Hrvatskoj. Obiteljska poljoprivredna gospodarstva čine najveći udio u ukupnim poljoprivrednim gospodarstvima, čak 96, 94 %. Najveći broj poljoprivrednih gospodarstava, kao i obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava nalazi se u Zagrebačkoj županiji, a najmanji broj njih se nalazi u Primorsko-goranskoj županiji. U svim županijama obiteljska poljoprivredna gospodarstva čine preko 90 % ukupnih poljoprivrednih gospodarstava. Većina nositelja OPG-a su muškarci, njih 68,97%. Stoga je potreban poticaj za žene kao nositeljice poljoprivrednih gospodarstava. Također je utvrđeno da je najveći broj nositelja OPG-a stariji od 65 godina i da nemaju više obrazovanje od osnovnog, te je zato potreban i poticaj poduzetništva mladih poljoprivrednika, s novim znanjima i inovacijama.

Hrvatska obiteljska poljoprivredna gospodarstva bore se s mnogobrojnim problemima već dugi niz godina. Kao glavni problem može se navesti orijentacija države prema velikim sustavima proizvodnje, dok su se mala i srednja obiteljska gospodarstva zanemarivala. Ti problemi zadesili su i OPG Bošnjak, koji iako imaju kapacitete i sredstva za proizvodnju te želju za bavljenjem ratarskom i stočarskom proizvodnjom, ne mogu ostvariti pozitivne rezultate u proizvodnji upravo zbog lošeg upravljanja države. Ostali veliki problemi OPG-ova su rascjepkano poljoprivredno zemljište, male proizvodne parcele, ekstenzivnost i niska tehnološka razina proizvodnje, slaba produktivnost, tržišna nestabilnost, nekonkurentnost, prevelik uvoz itd.

Kako bi postali konkurentni na europskom tržištu potrebno je osnažiti poljoprivrednu proizvodnju upravo na obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima te primjenjivati sigurnu i održivu poljoprivrednu proizvodnju u kombinaciji znanja i iskustva seljaka i stručnjaka. Potrebno je uspostaviti povezivanje poljoprivrednika međusobno kao i povezivanje poljoprivrednika i potrošača, te uspostavljanje novih tržišta i novih vrijednosti, ponajviše na lokalnoj, a zatim na nacionalnoj razini.

9. Popis literature

Knjige

1. Defilippis, J. (1993.): Obiteljska gospodarstva Hrvatske. AGM, Zagreb
2. Mirčetić, Đ. (1999.): Agrarna sociologija. Vlastita naklada, Vinkovci

Radovi u časopisu

3. Župančić, M. (2005.): Obiteljska poljoprivredna gospodarstva i ruralni razvitak u Hrvatskoj, Institut za društvena istraživanja u Zagrebu, Zagreb, str. 171.-177.
4. Rajsman, M., Petričević, N., Marjanović, V. (2013.): Razvoj malog gospodarstva u Republici Hrvatskoj. Ekonomski vjesnik, str 250-263.

Internet izvori:

5. Zakon o poljoprivredi <http://www.zakon.hr/z/232/Zakon-o-poljoprivredi> 30.08.2016.
6. Ministarstvo poljoprivrede <http://www.mps.hr/default.aspx?id=1157> 30.08.2016.
7. Upisnik poljoprivrednih gospodarstava
<http://www.apprrr.hr/upisnik-poljoprivrednih-gospodarstava-1149.aspx> 30.08.2016.
8. IPARD program <http://www.apprrr.hr/ipard-31.aspx> 10.09.2016.
9. Državni zavod za statistiku
http://www.dzs.hr/Hrv/system/stat_databases.htm 30.08.2016
10. EU- projekti. info <http://www.eu-projekti.info/sto-je-swot-analiza> 20.09.2016.
11. Kralježnica poljoprivrede su srednja i mala gospodarstva
<http://www.agrobiz.hr/agrovijesti/kraljeznica-poljoprivrede-su-srednja-i-mala-gospodarstva-a-drzava-ih-ne-stiti-dovoljno-2088> 10.09.2016.
12. Eko mreža. org <http://www.ekomreza.org/tag/opg/65702> 02.09.2016.
13. Corping.hr <http://www.og-corpington.hr/lokalni-i-ruralni-razvoj/poljoprivreda-i-ruralni-razvoj.html> 20.09.2016.
14. Agroklub <http://www.agroklub.com/ratarstvo/> 02.09.2016.
15. Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo <http://www.orkis.hr/Obiteljsko-poljoprivredno-gospodarstvo> 30.08.2016.
16. Novi model izravnih plaćanja <http://www.politikaplus.com/novost/107505/Od-1.-sijecnja-2015.-novi-model-izravnih-placanja-u-poljoprivredi> 10.09.2016.

10. Sažetak

Cilj rada bio je prikazati stanje obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava u Hrvatskoj te istražiti izazove i probleme s kojima se susreću, kao i mogućnosti njihovog opstanka i razvoja. U radu je istraženo obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo Bošnjak, s ciljem utvrđivanja njegovog potencijala i budućih pravaca razvoja. Analizom se zaključilo da obiteljska poljoprivredna gospodarstva imaju najveći udio u ukupnim poljoprivrednim gospodarstvima, ali da se u Hrvatskoj njihov razvoj kao ni razvoj cjelokupne poljoprivrede ne potiče dovoljno. U radu su utvrđeni i mnogobrojni problemi OPG-ova od kojih je glavni problem orijentacija države prema velikim sustavima proizvodnje, tržišna nestabilnost, nekonkurentnost, prevelik uvoz, rascjepkano poljoprivredno zemljište, male proizvodne parcele itd. Ti problemi zadesili su i OPG Bošnjak koji ne mogu ostvariti pozitivne rezultate u proizvodnji upravo zbog lošeg upravljanja države. Značajna je uloga obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava u smanjenju siromaštva i gladi, osobito u ruralnim zajednicama, osiguravanju sigurnosti i nutritivnih vrijednosti hrane, povećanju zarade, gospodarenju prirodnim resursima, zaštiti okoliša te ostvarenju održivog razvoja.

Ključne riječi: Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo, ratarstvo, stočarstvo

11. Summary

The aim of this paper was to determinate the state of family farms in Croatia and explore the challenges and problems they face, as well as the possibilities of their existence and development. The paper explored the family farm Bošnjak, in order to determinate its potential and future development directions. The analysis found that family farms have the biggest part in the total amount of farms, but they are poorly supported in Croatia, as well as overall development of agriculture. The paper identified many problems of family farms, where the main problem is state orientation towards large production system and also market instability, lack of competitiveness, too much import, fragmented agricultural land, small-scale plots, etc. These problems plagued the family farm Bošnjak as well. They can not achieve positive results in the production because of poor management of the country. The role of family farm is to reduce poverty and hunger, especially in rural communities, ensuring the safety and nutritional value of food, the increase in earnings, management of natural resources, protecting the environment and achieving sustainable development.

Keywords: Family farm, farming, cattle breeding

12. Prilozi

Prilog: Case study metoda na OPG-u Bošnjak

CASE STUDY

1. PODACI O ISPITANIKU

- 1.1. Ime i prezime Vlado Bošnjak
- 1.2. Godina rođenja 1966.
- 1.3. Stupanj obrazovanja osnovna škola
- 1.4. Bračni status oženjen
- 1.5. Broj djece 4

2. PODACI O OPG-U

- 2.1. Naziv OPG-a OPG Vlado Bošnjak
- 2.2. Godina osnivanja 2003.
- 2.3. Broj zaposlenih na OPG-u 2
- 2.4. Pravni status OPG-a Upisan u Upisnik poljoprivrednih gospodarstava i u sustavu PDV-a

3. PPROIZVODI/USLUGE

- 3.1. Čime se bavite? Ratarstvom i stočarstvom
- 3.2. Koji su Vaši proizvodi? Meso te žitarice i uljarice
- 3.3. Što Vam je glavni proizvod? Juneće i svinjsko meso te ovisno o godini, pojedine žitarice i uljarice
- 3.4. Što su Vam dodatni proizvodi? Mlijeko, sijeno, djetelina, oranje i obrada tla, baliranje

4. POSJEDOVNA STRUKTURA

- 4.1. Koliko ha zemljišta obrađujete? 40 ha ukupno, 30 vlastito, 10 u najmu
- 4.2. Imate li problem s rascjepkanosti zemljišta? Da. 20 parcela različite veličine
- 4.3. Koje objekte imate za uzgoj goveda i svinja? Tri štale za uzgoj goveda, tovilište za junad te manje objekte za uzgoj svinja
- 4.4. Koje pasmine životinja uzgajate? Holstein pasminu goveda te križanu pasminu svinja Duroka i Landrasa
- 4.5. Posjedujete li mehanizaciju za proizvodnju? Da, skoro svu mehanizaciju za obradu tla, primjenu gnojiva, primjenu zaštitnih sredstava, berbu i preradu te transport, osim kombajna

5. FINANCIJE I TROŠKOVI

- 5.1. Tko Vam vodi financije, a tko knjigovodstvo? Knjigovođa kojeg plaćamo vodi knjigovodstvo, a ja vodim financije
- 5.2. Koje sve troškove imate u proizvodnji? Repromaterijal, hrana, gorivo, režije, amortizacija, popravak strojeva, veterinar, porez, kredit
- 5.3. Ostvarujete li državnu potporu? Koliko? Da, prema modelu osnovnog plaćanja. 75 000 kn ove godine
- 5.4. Koliki Vam je prosječni mjesečni prihod? Ne pokriva troškove izdataka
- 5.5. Jeste li završili prošlu godinu s dobiti? Ne

6. TRŽIŠTE

- 6.1. Tko su kupci Vaših proizvoda? Žito , kombinat Valpovo, ostali nakupci
- 6.2. Povećava li se broj kupaca? Da
- 6.3. Tko Vam je konkurencija? Ostali proizvođači stoke i ratarskih kultura
- 6.4. Koje tržište opslužujete? Lokalno
- 6.5. Tko su Vaši dobavljači? Žito, Petrokemija Kutina
- 6.6. Imate li problema kod plasmana proizvoda? Da, to je najveći problem. Cijene otkupa žitarica i uljarica su niske, a za meso ne postoji organiziran i siguran otkup.

7. BUDUĆE POSLOVANJE

- 7.1. Gdje vidite Vaš OPG u budućnosti? U daljnjem poslovanju
- 7.2. Koji Vam je plan za daljnje poslovanje? Pokušaj zadržavanja postojeće proizvodnje, te ako se stanje u državi i na tržištu popravi, pokušaj proširenja.

13. Popis tablica

Red. broj	Naziv tablice	Stranica
1.	Kretanje broja obiteljskih gospodarstava (1900.-1991.)	2.
2.	Udio obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava u ukupnim poljoprivrednim gospodarstvima po županijama RH (2010.-2014.)	9.
3.	Broj obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava s obzirom na godine	11.
4.	Obrazovna struktura na obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima	12.
5.	SWOT analiza OPG-a Bošnjak	23.

14. Popis grafičkih prikaza

Red. broj	Naziv grafa	Stranica
1.	Tipologija poljoprivrednih gospodarstava u Republici Hrvatskoj, 2015. godina	8.
2.	Broj obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava prema spolu nositelja	11.

15. Popis slika

Red. broj	Naziv slike	Stranica
1.	Odnosi unutar obiteljskog gospodarstva	3.
2.	Smještajni objekti gospodarstva	18.
3.	Poljoprivredna mehanizacija gospodarstva	19.
4.	Stočarska proizvodnja na gospodarstvu	21.
5.	Hrana za životinje	21.

Temeljna dokumentacijska kartica

Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku

Poljoprivredni fakultet u Osijeku

Završni rad

Razvojni potencijali OPG-a Bošnjak

Development potentials of family farm Bošnjak

Doris Tomas

Sažetak: Cilj rada bio je prikazati stanje obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava u Hrvatskoj te istražiti izazove i probleme s kojima se susreću, kao i mogućnosti njihovog opstanka i razvoja. U radu je istraženo obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo Bošnjak, s ciljem utvrđivanja njegovog potencijal i budućih pravaca razvoja. Analizom se zaključilo da obiteljska poljoprivredna gospodarstva imaju najveći udio u ukupnim poljoprivrednim gospodarstvima, ali da se u Hrvatskoj njihov razvoj kao ni razvoj cjelokupne poljoprivrede ne potiče dovoljno. U radu su utvrđeni i mnogobrojni problemi OPG-ova od kojih je glavni problem orijentacija države prema velikim sustavim proizvodnje, tržišna nestabilnost, nekonkurentnost, prevelik uvoz, rascjepkano poljoprivredno zemljište, male proizvodne parcele itd. Ti problemi zadesili su i OPG Bošnjak koji ne mogu ostvariti pozitivne rezultate u proizvodnji upravo zbog lošeg upravljanja države. Značajna je uloga obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava u smanjenju siromaštva i gladi, osobito u ruralnim zajednicama, osiguravanju sigurnosti i nutritivnih vrijednosti hrane, povećanju zarade, gospodarenju prirodnim resursima, zaštiti okoliša te ostvarenju održivog razvoja.

Ključne riječi: Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo, ratarstvo, stočarstvo

Summary The aim of this paper was to determinate the state of family farms in Croatia and explore the challenges and problems they face, as well as the possibilities of their existence and development. The paper explored the family farm Bošnjak, in order to determinate its potential and future development directions. The analysis found that family farms have the biggest part in the total amount of farms, but they are poorly supported in Croatia, as well as overall development of agriculture. The paper identified many problems of family farms, where the main problem is state orientation towards large production system and also market instability, lack of competitiveness, too much import, fragmented agricultural land, small-scale plots, etc. These problems plagued the family farm Bošnjak as well. They can not achieve positive results in the production because of poor management of the country. The role of family farm is to reduce poverty and hunger, especially in rural communities, ensuring the safety and nutritional value of food, the increase in earnings, management of natural resources, protecting the environment and achieving sustainable development.

Keywords: Family farm, farming, cattle breeding

Datum obrane: